

Եղեգնաձորի թիվ 1 հիմնական դպրոց ՊՈԱԿ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝   Սովորողների առողջության վրա ազդող
գործոնների   ուսումնասիրությունը   Կենսաբանություն
առարկայի շրջանակներում

Ուսուցիչ՝   Արմինե Միրզոյան

Ղեկավար՝   Արմենուհի Գևորգյան

Եղեգնաձոր 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 3

1. ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱԶԳՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ 4

    1. 1. Առողջության պահպանման անհրաժեշտության գիտակցության բարձրացումը սովորողների մեջ..... 4

2. ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ..... 7

2.1 Ծխախոտ, ալկոհոլ, թմրանյութեր 7

    2. 2. Համակարգիչների և բջջային հեռախոսների բացասական ազդեցությունը սովորողների առողջության վրա..... 8

3. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ 10

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ 12

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ 13

Հավելված 1.

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: **Ներկայիս փոփոխվող պայմաններում** մեծ է առողջ ապրելակերպի կարևորությունը և անհրաժեշտությունը դպրոցականի կյանքում: Ժամանակակից կյանքի պայմանները, որոնց անմիջական կրողն են հանդիսանում երեխաները, հանգեցրել են նրան, որ ակտիվ կյանք վարելը, վնասակար սովորություններից հրաժարվելը, օրվա ռեժիմի պահպանումը, ռացիոնալ սննդի օգտագործումը դարձել են կյանքի հրամայական: Ուստի կարևորում ենք այն փաստը, որ անհրաժեշտ է ոչ միայն տեղեկություններ հաղորդել դպրոցականներին առողջ ապրելակերպի վարման մասին, այլ հետևողական լինել, որ երեխաները վարեն առողջ ապրելակերպ: Ցավոք, այսօր շատ երեխաներ, բակում խաղալու, ակտիվ կյանք վարելու փոխարեն, իրենց ազատ ժամանակը անց են կացնում համակարգչի առջև, ինչը հանգեցնում է հիպոդինամիայի (մկանային գործունեության սահմանափակման): Այն իր հերթին դառնում է կեցվածքի շեղումների, տեսողության վատթարացման, ուշադրության զգալի անկման, գլխացավերի, նյարդային ջղաձգումների պատճառ:

Նպատակը և խնդիրները: Հետազոտության նպատակն է բացահայտել դեռահասների առողջության և առողջական վարքագծի խնդիրները, գնահատել դրանց վրա անդրադարձող ընտանեկան, սոցիալ-տնտեսական, կրթական և մի շարք այլ գործոնները, դրանց պաշտպանիչ և ռիսկային դերը: Հետազոտության տվյալները թույլ են տալիս ճիշտ ծրագրավորել և իրականացնել հետագա միջամտությունները՝ ի շահ դեռահասների: Ուստի սահմանվել են հետազոտության նպատակից բխող հետևյալ խնդիրները.

- Ուսումնասիրել սովորողների առողջության վրա բացասական ազդեցություն ունեցող գործոնները,
- Հետազոտել սովորողների շրջանում դրանց մասին ունեցած գիտելիքները,
- Ստացված արդյունքների հիման վրա բարձրացնել դասավանդման արդյունավետությունը:

1. ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

1. 1. Առողջության պահպանման անհրաժեշտության գիտակցության բարձրացումը սովորողների մեջ

Առողջությունը սովորողների կյանքի անգնահատելի, անփոխարինելի հարստությունն է, կյանքի հիմք, ուրախության աղբյուր, անձի համակողմանի զարգացման անհրաժեշտ պայման: Հետևաբար, յուրաքանչյուր անձ մանուկ հասակից պետք է հոգ տանի իր առողջության, ֆիզիկական զարգացման մասին, տիրապետի որոշակի գիտելիքների և վարի առողջ ապրելակերպ: Ակնհայտ է, որ առողջությամբ է պայմանավորված սովորողի լավ զգացողությունը ողջ կյանքի ընթացքում: Համաշխարհային արդի զարգացումները, շրջակա միջավայրում և հասարակական հարաբերություններում կատարվող աննախադեպ փոփոխությունները անմիջական ներգործություն են ունենում անձի առողջության և սոցիալական համակեցության վրա՝ տարատեսակ խնդիրների թվում առաջին պլան մղելով կրթության դերի կարևորումն ու որակի բարելավումը:

Կենսաբանություն առարկայի ուսումնառության արդյունքում սովորողների մեջ պետք է ձևավորվեն համապատասխան վերաբերմունք, առողջությունը որպես կարևորագույն արժեք ընկալելու պատրաստակամություն և այն գնահատելու ունակություն, հանրային համակեցության որակներ, առողջ, ապահով և անվտանգ վարքագիծ՝ առողջ կենսակերպ, ապրելաձև: Այս ամենն անհնար է իրագործել, առանց առողջության վրա ազդող գործոնների ուսումնասիրության և բացահայտման, իսկ այդ գործոնների դասակարգումը սովորաբար կատարվում է անհատական՝ ելնելով սովորողների առանձնահատկություններից: «Կենսաբանություն» առարկայի շրջանակներում սովորողները ծանոթանում են առողջ ապրելակերպին և դրա հիմնական բաղադրիչներին:

Առողջ ապրելակերպը մարդու կենսակերպն է՝ ուղղված առողջության պահպանմանը, հիվանդությունների կանխարգելմանն ու ընդհանուր առմամբ մարդու օրգանիզմի ամրապնդմանը, որն իրենից ենթադրում է մտավոր առողջություն, հրաժարում ծխախոտի ու ակոհոլի օգտագործումից, սնման առողջ մոդելներ, ֆիզիկական ակտիվություն, ֆիզիկական վարժություններ, սպորտ և այլն:

Առողջ ապրելակերպի հիմնական իմաստն այն է, որ ոչինչ չպետք է խանգարի օրգանիզմի բնականոն զարգացման ընթացքին, իսկ առողջ ապրելակերպը պետք է նպաստի նրա ճիշտ աճին և զարգացմանը: Առողջ ապրելակերպի հիմնական բաղադրիչներն են՝

- ✓ Անձնական հիգիենան,
- ✓ Արդյունավետ սնունդը,

- ✓ Արդյունավետ շարժողական ռեժիմը,
- ✓ Օրգանիզմի կոփումը,
- ✓ Վնասակար սովորություններից հրաժարում:

Անձնական հիգիենա: Այն իր մեջ ներառում է՝ օրվա ռեժիմը, մարմնի (մաշկի, բերանի խոռոչի, ձեռքերի, մազերի) խնամքը, սննդի ռեժիմը և հիգիենան, հագուստի հիգիենան: Անձնական հիգիենայի կանոնների պահպանումը նպաստում է ոչ միայն առողջության ամրապնդմանը, հիվանդությունների կանխարգելմանը, ֆիզիկական զարգացմանը, այլ նաև նրանց աշխատունակության բարձրացմանը: Սովորողները պետք է իմանան մաշկի, մասնավորապես ձեռքերի միշտ մաքուր պահելու կարևորության և անհրաժեշտության մասին՝ ուտելուց առաջ և հետո, բակից տուն գալուց հետո, զուգարանից օգտվելուց հետո անհրաժեշտ է լվանալ ձեռքերը: Դպրոցականների առողջության վրա իրենց ազդեցությունն են թողնում նաև հագուստն ու կոշիկները, որոնք պետք է ապահովեն օրգանիզմի նորմալ ջերմակարգավորումը, ինչպես նաև պաշտպանեն ցրտից, արևից, վնասվածքներից:

Քուն: Քունը մարդու առողջության և աշխատունակության պահպանման կարևորագույն պայմաններից մեկն է: Քնի տևողությունը ու խորությունը պայմանավորված է առողջությամբ, մարդու հուզական վիճակով, հոգնածության աստիճանով, սննդի ռեժիմով և այլն: Խորհուրդ է տրվում ամեն օր պառկել քնելու միշտ նույն ժամին և օդափոխել սենյակը:

Արդյունավետ սնունդ: Առողջ ապրելակերպի կարևոր բաղադրիչներից է ռացիոնալ և ճիշտ սնվելը, քանի որ այն անհրաժեշտ է օրգանիզմի աճող հյուսվածքները կազմավորելու, կենսագործունեությունը ապահովելու, ծախսված էներգիան լրացնելու, ինչպես նաև կենսագործունեության ընթացքում քայքայված հյուսվածքները վերականգնվելու համար: Ռացիոնալ է համարվում բալանսավորված, հավասարակշռված և ռեժիմով սնունդը, որտեղ անհրաժեշտ է հաշվի առնել մարդու սեռը, տարիքը, աշխատանքային գործունեությունը, կլիմայական և այլ գործոնները: Շատ կարևոր է նաև սննդի չափավորումը, որովհետև չափից ավելի սնունդ ընդունելը խախտում է օրգանիզմի նյութափոխանակությունը և առաջացնում է ճարպակալություն: Բալանսավորված սնունդն օրգանիզմի օպտիմալ կենսագործունեության համար անհրաժեշտ բավարար քանակի սննդանյութեր՝ սպիտակուցներ, ճարպեր, ածխաջրեր, վիտամիններ, հանքային նյութեր պարունակող սնունդն է:

Ֆիզիկական վարժությունների դերը առողջության պահպանման գործում: Առողջ ապրելակերպի բաղադրիչներից է արդյունավետ շարժողական ռեժիմը, որը իր մեջ ներառում է ֆիզիկական կուլտուրայով և սպորտով սիստեմատիկ զբաղվելը, ակտիվ և պասիվ հանգստի ճիշտ բաշխումը: Արդյունավետ շարժողական ռեժիմը պետք է հանդիսանա

դպրոցականների օրվա ռեժիմի պարտադիր բաղադրիչ մասը: Սովորողների շարժողական ռեժիմի մեջ է ներառվում նաև առավոտյան հիգիենիկ մարմնամարզությունը, ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը, խաղեր ու ֆիզիկական վարժություններ, ֆիզիկական կուլտուրայից տնային հանձնարարությունների կատարում և այլն:

Օրգանիզմի կոփում: Առողջ ապրելակերպի բաղադրիչներից է նաև օրգանիզմի կոփումը: Կոփումը շրջապատող միջավայրի անբարենպաստ գործոնների նկատմամբ օրգանիզմի դիմադրողականության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների համալիր է: Կոփման միջոցով բարձրանում է արտաքին միջավայրի պայմանների փոփոխության նկատմամբ օրգանիզմի դիմադրողականությունը¹: Փաստ է, որ կոփված մարդիկ քիչ են հիվանդանում, իսկ հիվանդությունը թեթև են տանում, ինչպես նաև շուտ կազդուրվում: Կոփված մարդիկ ունենում են ֆիզիկական բավարար զարգացում, լինում են առույգ և կենսուրախ: Օդային կոփման լավագույն ձևը՝ բացօթյա կատարվող առավոտյան հիգիենիկ մարմնամարզությունը, տանը կատարվող ֆիզկուլտ դադարները, խաղերը, ֆիզիկական վարժությունները, զբոսանքները, ինչպես նաև ֆիզիկական կուլտուրայի դասերն ու պարապմունքներն են:

---

¹ Պետրոսյան Հ. , Մանկավարժական ժամանակակից տեխնոլոգիաներ: Մոդուլային ուսուցման ձեռնարկ, Հեղ. հրատ. , 2012, էջ 21-23:

2. ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ

2.1 Ծխախոտ, ալկոհոլ, թմրանյութեր

Դպրոցական տարիքի երեխաների վրա վնասակար սովորությունները կարող են մեծ ազդեցություն ունենալ, ինչպես նրանց ֆիզիկական, մտավոր, այնպես էլ հոգևոր առողջության վրա, ուստի կարևոր նշանակություն ունի ուսուցչի և ծնողի կողմից համագործակցության միջոցով դրանց օգտագործման կանխարգելումը: Դպրոցականների շրջանում առավել հաճախ առկա վնասակար սովորություններից են ծխախոտի, ալկոհոլի, թմրանյութերի և հոգեմետ այլ նյութերի օգտագործումը, որը բացասական ազդեցության է ունենում մարդու առողջության վրա և կապված է շատ վտանգների հետ:

Առարկայի շրջանակներում աշակերտներին է ներկայացվում ծխախոտի ունեցած ազդեցությունը առողջության վրա, որը հիմնականում պայմանավորված է ծխախոտի մեջ մարդու օրգանիզմի համար վնասակար ազդեցություն ունեցող նիկոտինի պարունակությամբ, որը ծխախոտի հանդեպ առաջացնում է նաև հոգեբանական, հետագայում նաև կենսաբանական կախվածություն: Ծխախոտը վնաս է հասցնում գրեթե բոլոր օրգաններին: Ծխախոտի ծխի մեջ առկա վնասակար նյութերն առաջացնում են բերանի քաղցկեղ, թոքերի քաղցկեղ, սիրտ-անոթային հիվանդություններ (սրտի կաթված), ուղեղի կաթված, քրի խոռոչի, կոկորդի՝ շնչափողի, բրոնխների լորձաթաղանթի գրգռում, քիմիական բորբոքային պրոցեսի առաջացում, կուրացում և մի շարք այլ հիվանդություններ:

Ալկոհոլ: Ալկոհոլային խմիչքներն իրենցից ներկայացնում են հզոր հոգեներգործուն նյութ, որոնք կարող են առաջացնել տարբեր հետևանքներ և կախվածություն: Ալկոհոլը եթե օգտագործվում է չափից ավելի և մշտապես, ապա այն առողջության վրա ունենում է բացասական ազդեցություն և կարող է տարբեր վտանգների առաջացման պատճառ հանդիսանալ: Սովորողները պետք է գիտակցեն, որ օրգանիզմում ալկոհոլի օգտագործումից տուժում է նյարդային և մարսողական համակարգերը, սիրտը, տեսողությունը, մասնավորապես լյարդը, վահանաձև գեղձը, երիկամները: Մեծ քանակի ալկոհոլի օգտագործումը ընկնում է ուղեղի կարգավորող գործունեությունը և անձը դառնում է քնկոտ, շարժումները՝ անկառավարելի, ուշադրությունը՝ ցրված: Նման իրավիճակում մարդը կորցնում է ինքնակառավարումը, նրա մոտ կարող է առաջանալ ագրեսիվություն, կռվարարություն:

Թմրանյութեր և հոգեմետ նյութեր: Թմրամիջոցների / և հոգեմետ նյութեր իօգտագործումը ազդում են սովորողի կենտրոնական նյարդային համակարգի վրա, առաջացնում են հոգեկան գործունեության փոփոխություն՝ փոխելով անձի տրամադրությունը, ֆիզիկական վիճակը, ինքնազգացողությունը, վարքագիծը: Այս նյութերի

պարբերաբար օգտագործման ժամանակ սովորողի մոտ առաջանում է հոգեկան և ֆիզիկական կախվածություն:

Առարկայի շրջանակներում սովորողներին է ներկայացվում թմրանյութերի և հոգեմետ նյութերի կիրառման վտանգավորությունը, դրանցից են.

- Մեծ է գերդոզավորման և մահացու ելքի վտանգը,
- Մեծ է արյան միջոցով փոխանցվող հիվանդություններով վարակվելու վտանգը,
- Մեծ է երակների ախտահարման և անոթային տարբեր հիվանդությունների առաջացման վտանգը,
- Օրգանիզմը արագ հյուծվում է ու խոցելի դառնում տարբեր հիվանդությունների (տուբերկուլոզ, թոքաբորբեր և այլն) հանդեպ:

2. 2. Համակարգիչների և բջջային հեռախոսների բացասական ազդեցությունը սովորողների առողջության վրա

Դպրոցական տարիքի երեխաների առողջության վրա բացասաբար կարող է անդրադառնալ նաև համակարգիչների երկարատև օգտագործումը, ինչը բերում է հոգնածության և աշխատունակության անկման, առաջանում է ուսային գոտու, բազկի և նախաբազկի մկանների լարվածություն, սրտանոթային, նյարդային և շնչառական համակարգերում նկատվում են ֆունկցիոնալ փոփոխություններ: Առաջացնում է տեսողական օրգանի՝ աչքերի լարվածություն, ինչը ժամանակի ընթացքում կարող է բերել տեսողության վատացման: Նշված խնդիրը առաջանում է նաև սմարթֆոնների, բջջային հեռախոսների երկարատև օգտագործումից: Ուստի պետք է սահմանափակել համակարգչից օգտվելու ժամանակահատվածը և ապահովել համապատասխան լուսավորություն:

Բջջային հեռախոսների հնարավոր հեռավոր ազդեցության վերաբերյալ ԱՀԿ-ի կողմից տարվում են լայնածավալ հետազոտական աշխատանքներ: Պարզվել է, որ զանգելու և զանգը ընդունելու պահերին, մինչ քաժանորդը կմիանա կապին, էլեկտրոմագնիսական ճառագայթման մակարդակը կտրուկ աճում է և հասնում է իր առավելագույն մակարդակին: Այն աճում է նաև այն տեղերում, որտեղ բջջային կապի հասանելիությունը թույլ է: Հեռախոսը հնարավորինս չկրել մարմնին մոտ՝ հագուստի գրպաններում, ուստի անհրաժեշտ է հնարավորինս սահմանափակել բջջային հեռախոսների օգտագործումը, հատկապես փոքր տարիքի երեխաների կողմից: Կրճատել խոսակցության տևողությունը՝ հաշվի առնելով, որ էլեկտրամագնիսական ճառագայթման չափաքանակը ավելանում է ժամանակահատվածին

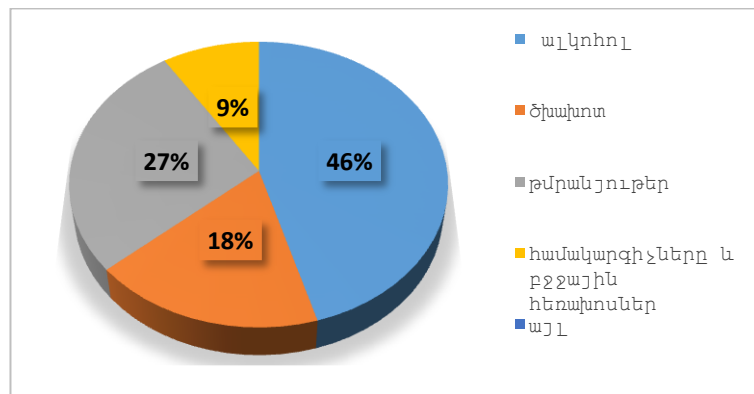
զուգահեռ: Լսողական օրգանի վրա խիստ բացասական ազդեցություն է ունենում վակուումային ականջակալներով բարձր երաժշտություն ունկնդրելը:

3. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատանքի բովանդակային մասում տեղակայված դրույթների գործնական ուսումնասիրության և սովորողների կարիքների բացահայտման նպատակով կատարել են գործնական հետազոտություն: Հետազոտությունն անց է կացվել հարցաթերթիկների միջոցով: Ընտրվել է աշակերտների խումբ, ովքեր սովորում են ՀՀ Վայոց Ձորի մարզի Եղեգնաձորի թիվ 1 հիմնական դպրոցի 8-րդ դասարանում:

Հավելված 1-ում ներկայացված է իմ կողմից կազմված կարճ հարցաշարը, որի ամփոփված արդյունքները ներկայացված են ստորև:

Հարցաշարն նպատակ ունի բացահայտել սովորողների կողմից ներկայացված իրենց առողջության վրա ազդող հիմնական գործոնները, քանի որ, ինչպես արդեն նշել ենք դրանք կարող են լինել, ինչպես անհատական, այնպես էլ ընդհանրական: Հարցմանը մասնակցել է 11 աշակերտ: Առաջի հարցի նպատակն է բացահայտել սովորողների տեսական գիտելիքները առողջության վրա ազդող գործոնների վերաբերյալ:

Գծապատկեր 1. Հարց 1. Առողջության վրա ազդող ի՞նչ գործոններ գիտեք

Աշակերտների կողմից ընտրված պատասխաններից ելնելով պետք է նշենք, որ սովորողներից միայն մեկն (9%) է կարծում, որ համակարգիչները և բջջային հեռախոսներն ազդում են սովորողների առողջության վրա, իսկ 5-ը (46%) ընտրել է ալկոհոլ տարբերակը: Սովորողների 27%-ը կարծում է թմրանյութերն են բացասաբար անդրադառնում առողջության վրա, իսկ 18%-ը՝ ծխախոտը:

Արդյո՞ք Ձեր ապրելու պայմանները հնարավորություն են տալիս ամբողջապես հետևելու անձնական հիգիենային հարցը նպատակ է ունեցել տեղեկատվություն ստանալ արդյո՞ք սովորողների սոցիալական վիճակը հնարավորություն է տալիս ամբողջապես հետևել անձնական հիգիենային: Ըստ արդյունքների հարցվածներից 7-ը պատասխանել է մասամբ, իսկ 4-ը՝ այո:

Երրորդ հարցը՝ Ո՞րն ես համարում առողջության վրա ազդող ամենավնասակար գործոնը նպատակ է ունեցել տեղեկանալու սովորողի տեսանկյունից իր համար կարևոր գործոնը: Նրանց կողմից նշվել է ավելի և ծխախոտ գործոնները:

Չորրորդ հարցով ցանկացել եմ պարզել արդյո՞ք օգնում են «Կենսաբանություն» առարկայի ժամին ստացած գիտելիքները կողմնորոշվելու այս հարցերում: Սովորողներից 11-ը պատասխանել են այո:

Հինգերորդ հարցի նպատակն է ուսումնասիրել սովորողների կողմից նախընտրված մեթոդները, որոնք հնարավորություն կտան բարձրացնել դասավանդման արդյունավետությունը, իսկ սովորողների կողմից առաջարկվել են հետևյալ տարբերակները.

- ✓ Սլայդների միջոցով դասի ներկայացում,
- ✓ Տեղեկատվական և սոցիալական հոլովակների դիտում,
- ✓ Խմբակային աշխատանքների անցկացում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Իրականացնելով սովորողների առողջության վրա ազդող գործոնների ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև համադրելով սովորողների շրջանում իրականացված հետազոտությունը, պետք նշել, որ անհրաժեշտ է զարգացնել սովորողների գիտական աշխարհայացքը՝ ուսուցանելով անհրաժեշտ գիտելիքներ և կարողություններ, հասկապես առողջության պահպանման եղանակները, մեթոդները և հիմնական միջոցառումները, վնասակար սովորությունների, սխալ վարքագծի պատճառով առաջացող հիվանդությունների կանխարգելումը, վնասակար սովորույթների նկատմամբ բացասական վերաբերմունքի ձևավորումը, առողջության պահպանմանն ուղղված պատասխանատու, անվտանգ վարքագծի ձևավորումը, շրջակա միջավայրի որակի գնահատումը:

Նշենք, որ աշակերտը պետք է իմանա առողջության նշանակությունը մարդու բնականոն կենսագործունեության համար, առողջությունն ամրապնդող (հիգիենա, առողջ սնուցում, կանոնավոր ֆիզիկական ակտիվություն, օրգանիզմի կոփում, սեփական հույզերի կառավարման հմտություն) և վտանգող վնասակար գործոններ (ծխախոտ, ակոհոլ, թմրամիջոցներ և հոգեմետ նյութեր, հիպոդինամիա (նստակյաց կյանք) և այլն: Իրեն շրջապատող սոցիալական և բնական միջավայրի ազդեցությունն առողջության վրա: Մարդու հարմարվողականությունը նոր պայմաններին (ադապտացիա): Աշակերտը պետք է կարողանա գնահատել առողջությունը որպես առաջնային արժեք և դրսևորել առողջության պահպանմանը նպաստող վարքագիծ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ամիրջանյան Յու., Սահակյան Ա. Ս., «Մանկավարժություն», «Մանկավարժ» հրատ., Երևան, 2005թ., 455 էջ:
2. Մինասյան Ս.Ս., Աղամյան Ծ.Ի., Առողջագիտություն, Երևան ԵՊՀ հրատ., 2008
3. Պետրոսյան Հ., Մանկավարժական ժամանակակից տեխնոլոգիաներ: Մոդուլային ուսուցման ձեռնարկ, Հեղ. հրատ., 2012թ.
4. Андреев В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития / В. И. Андреев. – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. –608 с.
5. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды. – 1989, 560 с.
6. Баранов С.П. Принципы обучения: Лекции по дидактике. М.: МГПИ, 1975.-94 с.
7. Божович Л. И., "Личность и ее формирование в детском возрасте", Москва, изд. "Просвещение", 1968 г., 398 с.

Հավելված 1.

Հարց 1. Առողջության վրա ազդող ի՞նչ գործոններ գիտեք:

- ակոհով
- ծխախոտ,
- թմրանյութեր,
- համակարգիչները և բջջային հեռախոսներ,
- այլ_____

Հարց 2. Արդյո՞ք Ձեր ապրելու պայմանները հնարավորություն են տալիս ամբողջապես հետևելու անձնական հիգիենային:

- Այո
- Ոչ
- Մասամբ

Հարց 3. Ո՞րն ես համարում առողջության վրա ազդող ամենավնասակար գործոնը:

Հարց 4. Արդյո՞ք օգնում են «Կենսաբանություն» առարկայի ժամին ստացած գիտելիքները կողմնորոշվելու այս հարցերում:

- Այո
- Ոչ
- Մասամբ

Հարց 5. Ո՞ր մեթոդի կիրառումն ես կարևորում դասավանդման արդյունավետության բարձրացման համար:
